

Oppitunti 1.

Teemat: Rodullistaminen, kulttuurinen ja rakenteellinen rasismi, representaatiot

Aika: 45min

Tavoitteet: Pohditaan kriittisesti rodullistamista ja sen vaikutusta oppimateriaalien kuvissa.

Materiaalit: Diaesitys, kaiuttimet, nettiyhteys, (oppilaiden omia) koulukirjoja tms. oppimateriaaleja.

Tehtävä 1. Miten rasismi syntyy -video

Aika: 5:30min

Materiaalit: Video on diaesityksessä, nettiyhteys tarvitaan.

Tavoitteet:

- Johdattaa ja orientoi teemaan
- Ymmärretään rasismin syntyyn vaikuttavia tekijöitä
- Ymmärretään rodullistamisen käsitettä

Toteutus:

- Katsotaan yhteisesti luokassa.
- Halutessanne voitte yhteisesti purkaa videon loppuksi oppilaissa heränneitä ajatuksia ja pohdintoja.

Huomioita: (ote videosta) ”Historian saatossa ihmisiin on alettu liittää erilaisia oletuksia pelkän ulkonäön perusteella. Kun esimerkiksi eurooppalaiset halusivat valloittaa muita maita, he perustelivat valloitukset sillä, että muut ovat vähemmän edistyneitä ja vähemmän älykkäitä, kuin he. Samalla tavalla perusteltiin Afrikasta ihmisten vieminen orjiksi Amerikkaan. Valkoiset eurooppalaiset ovat hyötynet siitä, että muita alettiin pitää alempiarvoisena. Eli sitä, että ulkonäöllisesti jaoteltuihin ryhmiin liitetään tiettyjä ominaisuuksia, kutsutaan rodullistamiseksi. Rodullistamisen prosessi, eriarvoinen ihmisten kohtelu, aiheuttaa rasismin. Emme voi tietää millainen ihminen on pelkästään ulkoisten tai pinnallisten ominaisuuksien perusteella.”

(Tehtävä 2. Takas mestoil -musiikkivideo

Aika: 10min

Materiaalit: Video on diaesityksessä, nettiyhteys tarvitaan

Tavoitteet:

- Huomataan, että jokainen saa määritellä oman minäkuvansa (identiteetin)
- Tehtävä herättää pohtimaan mitä on suomalaisuus ja millaisista tekijöistä ihmisen identiteetti muodostuu.
- Haastetaan ennakkoluuloja ei-valkoisiksi rodullistetuista ihmisistä.
- Haastetaan käsitystä suomalaisuudesta.

YHDESSÄ ILMAN RASISMIA

Toteutus:

- Katsotaan yhteisesti luokassa muusikko NaharYn video ”Takas mestoil”.
- **Sisältövaroitus!** Lyriikoissa mainitaan englanniksi n-sana. Sanaa käyttää kappaleen tekijä/laulaja NaharY, joka itse on mustaksi rodullistettu. Hän käyttää sanaa merkityksessä ”kaveri”. Sanaa saattaa yleensäkin kuulla esim. mustassa hiphopissa ja rapissa, ja mustat ihmiset ovatkin ottaneet sanan omaan käyttöön ja muuttaneet sen merkitystä. Muiden käyttämänä sana on kuitenkin rasistinen, eikä sitä tule käyttää. Sanaan sisältyy paljon mustia sortavaa historiaa, ja sanalla pidetään mustia ihmisiä alempiarvoisena. Opettajan tulee siis kertoa tämä ennen videon katsomista. Myös opettajan ei tule sanoa n-sanaa. **Jos epäilet tai huomaat ennen videon katsomista asian aiheuttavan epämukavia tuntemuksia, älä näytä videota vaan menkää ensimmäisen videon jälkeen suoraan seuraavaan tehtävään.**
- Ennen videota voi jo näyttää tukikysymyksiä esitysvideoista, joiden avulla videosta keskustellaan:
Mistä video mielestäsi kertoo?
Mitä tunteita video sinussa herättää?
Miten musiikkivideo liittyy aiemmin käsiteltyihin aiheisiin?
- Lopuksi puretaan yhteisesti huomioita ja ajatuksia videosta.

Huomioita: NaharY kutsuu itseään myös ”mamuksi”. Kannattaa huomioida, että itse saa kutsua itseään tai määrittää itsensä (tai joskus oman ryhmän) miksi haluaa, mutta toisten määrittely esimerkiksi ”mamu”ksi voi olla toiseuttavaa, varsinkin, jos itse ei kuulu tuohon ryhmään. Jokainen saa myös pyytää itseään kutsuttavan, miksi haluaa.

Kahden kulttuurin välillä kasvaminen saattaa olla oman minäkuvan muodostumisen (identiteetti) kannalta haastavaa, mutta toisaalta kahdesta kulttuurista voi saada kaksin verroin iloa ja ammennettavaa! Esimerkiksi useita kieliä puhuvat pystyvät mukautumaan nopeasti eri ympäristöihin ja ajatella luovasti. Familia ry:n oppaassa (2021) pohditaan: ”Kahden kulttuurin lapsilla on monia etuja, mutta myös haasteita tasapainotellessaan kahden eri kulttuurin välissä. Kahden kulttuurin lapsi joutuu kuitenkin muovailemaan kahta eri kulttuuria uudeksi tavaksi katsoa maailmaa. Lapsi myös itse määrittelee millaisen identiteetin hän luo itselleen.”)

Tehtävä 3. Tutkitaan oppimateriaaleja

Aika: 20-30min

Materiaalit: Esitysvideo + oppimateriaaleja, joita oppilailla on mukana tai joita luokassa on

Tavoitteet:

- Tutkimalla kriittisesti representaatiota oppimateriaaleissa voidaan huomata, miten (rakenteellinen) rasismi vaikuttaa ympärillämme sen kautta, keitä henkilöitä esitetään ja näytetään ja millaisiksi heitä kuvataan.

YHDESSÄ ILMAN RASISMIA

- Ymmärretään, että maailma on rakentunut niin, että rodullistamista tapahtuu edelleen ja tämä saattaa näkyä ympäröivässä maailmassa, mediassa ja jopa oppikirjoissa.

Toteutus:

- Oppilaat tutkivat materiaaleja ryhmissä tai pareittain ja keskustelevat havainnoistaan. Esityksissä on tukikysymyksiä, joiden pohjalta oppilaat etsivät materiaaleista vastauksia. Oppilaat voivat valita haluamansa tukikysymykset, kaikkiin kysymyksiin ei tarvitse kaikkien löytää vastauksia.
- Voitte yhteisesti lopuksi purkaa tehtävässä heränneitä ajatuksia ja huomioita.
- Oppilaiden kanssa on hyvä keskustella ”Huomioita” (alla) osiossa esiin nostetuista tekijöistä ja esimerkiksi siitä, onko nykyään moninaisuus näkyvässä eri tavoin, kuin ehkä joskus aiemmin.

Vinkki! Oppilaat voivat saada kotitehtäväksi tutkia ympäristössään esiintyvää moninaisuuden näkymistä esim mainokset, tv-sarjat, elokuvat, sanoma- ja aikakauslehdet, kotona oleva kirjallisuus jne. Oppilaat voivat tarkkailla ympäristöään samojen tukikysymysten avulla.

Huomioita:

Nykyään oppikirjoissa saattaa näkyä hyvinkin moninaisia ihmisiä. Pelkän näkyvyyden lisäksi meidän tulee kuitenkin huomioida, minkälaisessa roolissa henkilö on kuvattu (esim. aktiivisessa vai passiivisessa), kuka on päähenkilö, löytyykö kaikille samaistuttavia henkilöitä kuvista, näytetäänkö ihmisiä muissa, kuin stereotyyppisissä rooleissa. Keitä kuvataan suomalaisina, keitä ei? Miten vähemmistöjä käsitellään? Ulkoistetaanko heidät? Esimerkiksi maahanmuuttajien esittäminen työvoimana tekee heistä yhteiskuntaa hyödyttäviä objekteja, ennemminkin kuin ihmisarvoisia subjekteja. (Lampinen 2013, s.32.)

Entä minkälaisessa kontekstissa vähemmistöt esitetään? Jos kerrotaan esimerkiksi eri uskonnoista, juhlista tai kielistä, kuvataanko ne Suomen ulkopuolella ja siten ei-suomalaisiksi, vai kuvataanko ne Suomeenkin kuuluvaksi? Yhdenvertaisuusvaltuutetun (2013) esimerkissä esimerkiksi 5. luokan uskonnon oppikirjasarjat kuvaavat islamia eri näkökulmista: Yhdessä oppikirjassa islamista kerrotaan Suomen kontekstissa, kun taas muissa oppikirjoissa islamista kertovat kappaleet kuvasivat pääasiassa muualla maailmassa asuvia muslimeja ja heidän elintapojaan.

Miten historiaa kuvataan, kuka on toimija ja kehen samaistutaan? Oppikirjoja tutkineen Pia Mikanderin (2015) mukaan esimerkiksi Kolumbuksesta kerrottaessa oppilaita kannustetaan samaistumaan Kolumbukseen ja hänen miehistöönsä, kun taas niiden paikallisten ihmisten tarinoita, joihin Kolumbuksen retket haitallisesti vaikuttivat, ovat esillä harvoin. Pääosassa ovat usein valkoiset eurooppalaiset, ja esimerkiksi alkuperäiskansat saavat vain taustaroolin valkoisten, ”rationaalisten” eurooppalaisten seikkailuissa. Ketä pidetään ideaalilukijana, ja ketä ”toisena”?

YHDESSÄ ILMAN RASISMIA

Harjoitteet:

Takas mestoi –musiikkivideon harjoite on Yhteiset Lapsemme ry:n Startti rasisminvastaiseen viikkoon - tehtäväpaketista:

<https://www.yhteisetlapsemme.fi/antirasistinen-tyo/aineistoa-opetukseen/ylakoulu-ja-toinen-aste/>

Oppimateriaalien tutkiminen –harjoite on muokattu Yhteiset Lapsemme ry:n Rohkea ja Reilu kaupunki – opetusaineiston harjoitteesta, ja Seta ry:n Älä Oleta – Normit Nurin! -oppaan tehtävästä “Ketkä näkyvät kuvissa?” (s.49):

<https://www.yhteisetlapsemme.fi/antirasistinen-tyo/aineistoa-opetukseen/ylakoulu-ja-toinen-aste/>

https://www.dropbox.com/s/bfgw8cddd30vtkp/NORMIT_NURIN.pdf?dl=0

NaharY kertoo ajatuksista kappaleen takana (6.10.2020):

[NaharY kertoo ajatuksista kappaleen takana](#)

Muita lähteitä:

Eid, M. (toim.) (2020). Rasismi, mielenterveys ja koulu. Vieraana Michaela Moua ja Irene Omwami. (Jakso 3) Kaikkien Koulu? -podcast sarja. *Ruskeat Tytöt*.

<https://www.ruskeattytot.fi/rtmedia/kaikkienkoulu>

Familia ry (2021) *Kuinka puhua rasismista ja syrjinnästä - Opas kasvattajille ja ammattilaisille*.

https://www.familiary.fi/uploads/7/1/8/2/71825877/rasisminvastainen_opas_nettiin.pdf

Viitattu 14.2.2022.

Keskinen, S., Mkwesha, F., Seikkula, M. (2021) *Rasismi, valta ja vastarinta – Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*. Tallinna: Gaudeamus.

Lampinen, J. (2013) *Vähemmistöt oppikirjoissa – erilaisuutta etäältä tarkasteltuna? Etnisten ja kansallisten vähemmistöjen sekä alkuperäiskansojen huomioiminen peruskoulun 5., 6., ja 7. luokan äidinkielen ja kirjallisuuden, historian, maantiedon, uskonnon ja elämäntutkimustiedon oppikirjoissa 2000-luvulla*.

Ihmisoikeusliiton selvitys 1/2013.

https://ihmisoikeusliitto.fi/wp-content/uploads/2014/10/Oppikirjaselvitys_Ihmisoikeusliitto_2013.pdf

Viitattu 15.2.2022.

Mikander, P. (2015) Colonialist “discoveries” in Finnish school textbooks. *Nordidactica – Journal of Humanities and Social Science Education*. 2015:4:48-65.